

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ**

Н А К А З

від _____ 20 _____ р.

Київ

№ _____

Про затвердження Методичних рекомендацій
щодо забезпечення населення доступними
культурними послугами в частині врахування
потреб людей з інвалідністю

З метою забезпечення доступності культурних послуг, встановлення мінімальних показників доступності для створення, адаптування, розповсюдження та інформування про культурні продукти і твори мистецтва відповідно до принципів Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, ратифікованої Законом України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI, законів України «Про культуру», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» та на виконання Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 р. № 294-р) та Плану заходів на 2025–2026 роки з реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 року № 374-р,

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Методичні рекомендації щодо забезпечення населення доступними культурними послугами в частині врахування потреб людей з інвалідністю, що додаються.

2. Управлінню комунікацій (Самойленко С. Г.) забезпечити оприлюднення цього наказу на офіційному вебсайті Міністерства культури та стратегічних комунікацій України.

СЕД АСКОД Міністерство культури та стратегічних комунікацій України

ДОКУМЕНТ № 877 від 22.10.2025

Сертифікат 6FA97849F1B2570D04000000526E020051440800

Підписувач Бережна Тетяна Василівна

Дата підписання: 22.10.2025

Дійсний з 20.08.2025 11:45:45 по 20.08.2027 11:45:45

3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра культури та стратегічних комунікацій України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Бондар А.О.

**Т.в.о. Міністра культури та
стратегічних комунікацій України**

Тетяна БЕРЕЖНА

СЕД АСКОД Міністерство культури та стратегічних комунікацій України
ДОКУМЕНТ № 877 від 22.10.2025
Сертифікат [6FA97849F1B2570D04000000526E020051440800](#)
Підписувач [Бережна Тетяна Василівна](#)
Дата підписання: [22.10.2025](#)
Дійсний з [20.08.2025 11:45:45](#) по [20.08.2027 11:45:45](#)

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства культури та
стратегічних комунікацій
України

від _____ № _____

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
щодо забезпечення населення доступними культурними послугами в
частині врахування потреб людей з інвалідністю

Розділ I. Загальні положення

1. Методичні рекомендації щодо забезпечення населення доступними культурними послугами в частині врахування потреб людей з інвалідністю (далі – Методичні рекомендації) розроблені з урахуванням законів України «Про культуру», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», принципів Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, ратифікованої Законом України від 16 грудня 2009 р. № 1767-VI, чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Методичні рекомендації розроблені на виконання Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (далі – Національна стратегія), затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 р. № 294-р) та плану заходів на 2025-2026 роки з реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 березня 2025 року № 374-р.

2. Розробка Методичних рекомендацій обумовлена необхідністю реалізації державної політики щодо забезпечення рівного доступу до культурних послуг для всіх груп населення.

3. Досягнення безбар'єрності у сфері культури розглядається як забезпечення доступності культурних послуг для всіх груп населення, у тому числі для людей з інвалідністю, людей із посттравматичними стресовими розладами, похилого віку, з порушеннями зору та слуху, когнітивними порушеннями, дітей та інших.

4. Ці Методичні рекомендації можуть застосовуватися такими суб'єктами:

надавачами культурних послуг та закладами культури (фізичні та юридичні особи незалежно від форми власності та підпорядкування, що надають культурні послуги, зокрема кінотеатри, театральні трупи, художні майстерні, музичні колективи, музеї, виставкові зали та галереї, цирки, театри, бібліотеки, культурні центри, клуби та студії, дистриб'ютори фільмів тощо);

громадськими організаціями та об'єднанням, що займаються захистом прав та інтересів соціальних груп населення, зокрема людей із порушенням слуху та зору тощо;

зкладами освіти сфери культури (мистецькі школи, мистецькі ліцеї, фахові мистецькі коледжі, заклади вищої мистецької освіти) в частині культурно-просвітницької діяльності.

5. Ці Методичні рекомендації можуть застосовуватися під час створення, адаптування, розповсюдження та інформування про культурні послуги з метою забезпечення їхньої доступності для всіх груп населення, в тому числі людей з інвалідністю, людей із посттравматичними стресовими розладами, похилого віку, з порушеннями зору та слуху, когнітивними порушеннями, дітей та інших груп. Методичні рекомендації визначають показники доступності культурних послуг та передбачають безбар'єрне інформування про них.

6. Ці Методичні рекомендації розроблені на основі:
аналізу міжнародних стандартів забезпечення доступності культурних послуг;

практичного досвіду забезпечення доступності культурних послуг громадськими об'єднаннями в Україні, накопиченого протягом 1991-2024 років;

результатів опитування закладів культури та установ щодо досвіду забезпечення доступності культурних послуг, отриманих Українським центром культурних досліджень у 2024 році «Оцінювання доступності культурних послуг для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення в закладах культури»;

результатів напрацювань фокус-груп, діяльність яких була організована за ініціативи МКСК, із залученням людей із порушенням слуху та зору (далі – фокус-груп) для отримання зворотного зв'язку від відповідної цільової аудиторії.

7. Рекомендації щодо забезпечення доступності культурних послуг, наведені в цих Методичних рекомендаціях, не є вичерпними та підлягають періодичному перегляду з урахуванням досвіду їх застосування та розвитку безбар'єрності у сфері культури. Оскільки технології та підходи до забезпечення доступності постійно змінюються, суб'єктам у сфері культури рекомендовано не рідше ніж один раз на рік проводити аналіз ефективності впроваджених рішень та вносити необхідні зміни. Для використання актуальних підходів до забезпечення доступності культурних послуг рекомендовано підтримувати постійну взаємодію із громадськими об'єднаннями людей з інвалідністю та залучати їх до розробки та вдосконалення інструментів і механізмів забезпечення доступності культурних послуг.

8. Терміни в цих Методичних рекомендаціях вживаються у такому значенні:

Доступна культурна послуга – це культурна послуга, яка є доступною для всіх суспільних груп незалежно від їх фізичного стану, віку чи соціального статусу. Така послуга забезпечує задоволення культурних потреб у доступному для сприйняття форматі та/або способом, що дозволяє всім суспільним групам брати участь у культурному житті, в тому числі людям з інвалідністю, людям із нейровідмінністю, старшого віку, з порушеннями зору та слуху, когнітивними порушеннями, дітей та іншим групам. Доступна культурна послуга передбачає: фізичну, інформаційну, цифрову, суспільно-громадянську, економічну, освітню доступність. Завданням доступної культурної послуги є надання можливості всім суспільним групам повноцінно споживати культурні послуги, отримати рівні умови та можливості для культурного (мистецького) та/або креативного вираження, провадження культурної діяльності, культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них.

Доступні (розгорнуті) субтитри (англійський відповідник – Subtitles for Deaf and Hard of Hearing, SDH) – субтитри, які відображають як текст діалогів, так і додаткові звукові сигнали.

Економічна доступність культурної послуги – це наявність умов і можливостей для всіх громадян, незалежно від віку, статі, стану здоров'я чи соціального статусу, отримувати культурні послуги без економічних бар'єрів. Це включає доступ до фінансових ресурсів, підтримку самозайнятості та підприємницьких ініціатив у сфері культури, що дозволяє людям брати активну

участь у культурному житті. Це може включати пільгові або безкоштовні квитки для людей з інвалідністю, їх супроводжуючих, дітей та інших груп.

Закриті субтитри (англійський відповідник – Closed Captions, CC) – субтитри, які глядач може вмикати та вимикати за потреби. CC зазвичай використовуються на платформах, таких як YouTube, Facebook і LinkedIn, для забезпечення доступності в умовах обмеженого звуку.

Інформаційна доступність культурної послуги – це забезпечення можливості отримання інформації у форматі, який є зручним для користувача, у потрібному місці та у потрібний час. Це включає різні засоби передачі інформації: текстові, візуальні, аудіальні, тактильні тощо. Особлива увага приділяється доступності інформації для людей з порушенням слуху, зору та іншими сенсорними порушеннями, які впливають на сприйняття інформації.

Освітня доступність культурної послуги – це забезпечення рівних можливостей і умов для відкритого, універсального та інклюзивного доступу до освітнього контенту системи культурного просвітництва.

Показники забезпечення доступності культурних послуг – це набір кількісних та якісних критеріїв, які дозволяють оцінити доступ до культурних послуг для всіх суспільних груп, зокрема людей з інвалідністю, людей старшого віку, людей із порушеннями зору та слуху, когнітивними порушеннями, нейровідмінностями, дітей та інших груп. Ці показники ґрунтуються на чинних нормах, а також успішних практиках, створених українськими та міжнародними закладами культури. Вони слугують орієнтиром для закладів культури у процесі усунення бар'єрів у доступі до культурних послуг, культурних цінностей, культурної спадщини та інформації про них.

Суспільно-громадянська доступність культурної послуги – створення умов для залучення різних суспільних груп до споживання культурних продуктів і послуг, а також заохочення їх до участі в культурних ініціативах. Це передбачає розширення аудиторії, зниження бар'єрів для участі та врахування потреб людей.

Файли SRT (англійський відповідник – SubRip Subtitle Files) – простий текстовий формат, який використовується для створення та редагування субтитрів.

Фізична доступність культурної послуги – можливість безпечного і зручного фізичного доступу до місця надання послуги або розміщення культурного продукту, зокрема з урахуванням потреб представників маломобільних груп населення.

Цифрова доступність культурної послуги – адаптація цифрових та культурних послуг до потреб різних груп населення за допомогою використання цифрових технологій, зокрема оцифрування стародруків та архівних матеріалів, що вимагає залучення фахівців із реставрації та цифрової обробки для збереження культурної спадщини; інтеграція з доступними цифровими платформами для забезпечення доступу до культурних послуг, таких як мобільні додатки з аудіоописом, доступними (розгорнутими) субтитрами чи українською жестовою мовою, а також використання інтерактивного середовища, що дозволяє користувачам взаємодіяти з культурним продуктом у зручному для них форматі. Формат доступності в Україні відповідає вимогам ДСТУ EN 301 549:2022 (EN 301 549 V3.2.1 (2021-03), IDT) «Інформаційні технології. Вимоги щодо доступності продуктів та послуг ІКТ» (далі – ДСТУ EN 301 549:2022).

9. Терміни в Методичних рекомендаціях вживаються у значеннях, визначених у законах України «Про культуру», «Про кінематографію», «Про забезпечення функціонування української мови як державної», «Про авторське право і суміжні права».

Розділ II. Показники забезпечення доступності деяких культурних послуг

10. Культурні послуги динамічно змінюються під впливом соціальних, технологічних і творчих тенденцій. Відповідно, з'являються нові формати та види культурних послуг, що потребують регулярного перегляду та оновлення підходів до забезпечення їх доступності. У цих Методичних рекомендаціях наведено базові показники доступності найбільш поширених культурних послуг в Україні, які можуть доповнюватися або змінюватися відповідно до актуального стану сфери культури та потреб населення.

Показники забезпечення доступності культурних послуг згруповані в цих Методичних рекомендаціях за форматами забезпечення доступності для цільових аудиторій, визначених у Національній стратегії (далі – цільова аудиторія).

Перелік успішних прикладів забезпечення доступності культурних послуг суб'єктами у сфері культури наведено в Додатку 1 до цих Методичних рекомендацій. Цей перелік дозволить суб'єктам у сфері культури сформулювати власні підходи до удосконалення своїх культурних послуг на основі найкращих діючих практик.

Огляд стану забезпечення доступності деяких культурних послуг наведено в Додатку 2 до цих Методичних рекомендацій.

Забезпечення доступності культурних послуг

11. Рекомендований алгоритм дій щодо забезпечення доступності культурних послуг:

1) врахування доступності на всіх етапах культурного обслуговування, у тому числі запровадження надання нової культурної послуги (пропонується розглядати потреби різноманітних аудиторій у доступності ще на початкових етапах створення культурної послуги. Якщо автор передбачить альтернативні способи сприйняття, адаптація може взагалі не знадобитися, що дозволить зберегти ідею без змін. Для цього можна організувати навчання надавачів культурних послуг та авторів разом із представниками спільнот людей із порушеннями зору чи слуху або профільними організаціями у сфері доступності);

2) співпраця з фахівцями (пропонується залучати експертів із української жестової мови, аудіоопису, субтитрування, фахівців із забезпечення фізичної доступності та інших професіоналів, які спеціалізуються на забезпеченні доступності. Вони допоможуть інтегрувати рішення з адаптації відповідно до потреб цільової аудиторії);

3) використання новітніх технологій та інструментів (пропонується інтегрувати сучасні технології для забезпечення доступності культурної послуги. Використовуйте за наявності відповідних інструментів штучний інтелект для автоматичного створення субтитрів, аудіоопису та перекладу українською жестовою мовою, оцифрування культурної спадщини, технології доповненої та віртуальної реальності. Водночас слідкуйте за якістю використання цих інструментів);

4) перевірка доступності (пропонується, перед наданням культурної послуги, проводити тестування за участю експертів, представників цільової аудиторії. Це дозволить оцінити якість адаптації та виправити можливі недоліки);

5) навчання персоналу та цільової аудиторії (пропонується навчити персонал необхідним навичкам використання доступних форматів та навичкам коректної комунікації та взаємодії з усіма групами населення, пропонується організувати навчання для цільової аудиторії, щоб споживачі культурних послуг могли повноцінно ними користуватися);

6) інформування українців про доступність (пропонується забезпечити зрозумілу та своєчасну комунікацію про доступні формати культурної послуги на етапі поширення інформації про неї. Важливо чітко пояснити, які саме рішення були впроваджені та як ними скористатися);

7) налагодження зворотного зв'язку (пропонується створити механізм для регулярного отримання зворотного зв'язку від представників цільової аудиторії. Це допоможе покращувати забезпечення доступності культурних послуг, орієнтуючись на реальні потреби цільової аудиторії, які можуть змінюватися. Це також допоможе дізнаватися про нові рішення та формати).

12. До рекомендованих показників забезпечення доступності культурних послуг відносять:

1) Показники забезпечення доступності субтитрів:

а) для зручності читання розмір доступних (розгорнутих) субтитрів має становити не менш ніж 4 % екрану. Тривалість відображення одного рядка субтитрів має становити мінімально п'ять шостих секунди та максимально сім секунд. У рядку не повинно бути більше 42 символів, щоб забезпечити комфортне читання;

б) для забезпечення належної читабельності текст доступних (розгорнутих) субтитрів має бути розміщений на контрастному фоні;

в) доступні (розгорнуті) субтитри мають бути синхронізовані з аудіо контентом, зокрема з важливими звуковими ефектами та музичними вставками. Затримка між доступними (розгорнутими) субтитрами та контентом не має перевищувати 4,5 секунди;

г) доступні (розгорнуті) субтитри мають містити позначки, що дозволяють розпізнати всі звуки, а не лише діалоги: музику, свист, гримання дверима, особливо, коли ці звуки не відображені візуально. Для цього використовують позначки формату «♪», курсив, жовтий колір чи великі літери для написів для відображення звукових ефектів, інтонації («[гримання дверима]», «[сміх у натовпі]» тощо);

д) для різних цифрових платформ, таких як YouTube, Facebook і LinkedIn, забезпечення доступності контенту в умовах обмеженого звуку досягається

шляхом використання закритих субтитрів та файлів у форматі SRT. Це дозволяє користувачам увімкнути або вимкнути субтитри за потреби та гарантує правильне відображення тексту на всіх пристроях і платформах.

2) Показники забезпечення доступності перекладу українською жестовою мовою:

а) для забезпечення чіткості сприйняття інформації розмір зображення перекладача української жестової мови має становити щонайменше одну шосту частину екрану;

б) переклад українською жестовою мовою повинен максимально збігатися за часом з аудіовізуальним контентом або з культурною послугою;

в) перекладач повинен мати доступ до всіх звуків, які перекладаються українською жестовою мовою. Попередньо надані матеріали допоможуть перекладачам підготуватись та спланувати переклад, зокрема англіцизмів та власних назв.

3) Показники забезпечення доступності аудіоопису:

а) аудіоопис (звукоопис) повинен бути синхронізована з візуальним рядом та чітко описувати візуальні елементи, такі як рухи, деталі інтер'єру, кольори та композицію, щоб забезпечити людям із порушенням зору точне та своєчасне сприйняття цих елементів. Це стосується не лише аудіовізуального контенту, такого як фільми чи серіали, але й культурних продуктів, представлених у музеях, на виставках та інших мистецьких заходах, де аудіоопис допомагає передати інформацію про візуальні твори, експонати та композиції в реальному часі або за запитом;

б) опис має бути лаконічним і змістовним, без складних речень. Варто також уникати професійних термінів, їх можна розшифровувати та пояснювати. Аудіоопис має сприйматися аудиторією як послідовна розповідь;

в) в описі найбільшу увагу слід приділяти ключовим діям, найважливішій інформації про місце й час, головним характеристикам персонажів;

г) опис не повинен містити оцінних суджень або суб'єктивних висновків;

д) важливо забезпечити можливість та зручність інтеграції аудіоопис з відеорядом, аудіодоріжкою, місцем розташування чи публікації культурної послуги;

е) кожна послуга має пройти тестування та затвердження експертами, які мають досвід життя без зору і пройшли відповідне навчання, перед її презентацією більш широкій аудиторії.

ж) звук аудіоопису має бути високої якості, із мінімальним рівнем фонових шумів, які можуть заважати сприйняттю. Якщо повне усунення додаткових шумів неможливе (наприклад, у театрах під час живих вистав), рекомендується використовувати спеціальне обладнання для локального підсилення звуку або спрямовані мікрофони.

4) Показники забезпечення доступності шрифту Брайля:

а) не потрібно розмішувати шрифт Брайля поверх друкованого тексту та збільшеного шрифту, адже пил і фарба від друку шкідлива для читання пальцями незрячою людиною;

б) необхідно використовувати рельєфні крапки для позначення літер і цифр;

в) для передання літер алфавіту шрифтом Брайля використовується шість крапок. Висота крапки складає 0,5-0,7 мм, цього достатньо для її розпізнання на дотик. Діаметр крапки – 1,2 мм, відстань між крапками – 2,5 мм. Крапки розташовані у два стовпчики та мають нумерацію. При читанні крапки нумеруються за стовпцями зліва направо та за рядками зверху вниз. При читанні крапка 1 розташовується у верхньому лівому кутку, під нею – крапка 2, у лівому нижньому кутку – крапка 3, у правому верхньому кутку – крапка 4, під нею – крапка 5, а в нижньому правому кутку – крапка 6;

г) кожний текст/напис має пройти тестування та затвердження експертами, які мають досвід життя без зору, читання шрифтом Брайля і пройшли відповідне навчання, перед його презентацією більш широкій аудиторії.

5) Показники забезпечення доступності друку великим шрифтом:

а) розмір шрифту має становити щонайменше 18 пунктів;

б) для покращення читабельності відстань між рядками тексту повинна мати інтервали: подвійні між параграфами; 1,5 – між рядками; 0,16 – між словами та 0,12 – між літерами;

в) рівень контрастності між текстом і фоном має становити щонайменше 4,5:1 для тексту загального розміру (шрифту 12-14 пт) та 3:1 для великого тексту (18 пт і більше, відповідно до вимог ДСТУ EN 301 549:2022). Для перевірки контрасту можна використати онлайн-інструменти, наприклад Contrast Checker або перевірка контрастності;

г) для найкращої читабельності слід використовувати чорний або темний колір шрифту на світлому фоні або навпаки;

д) контент має бути доступним для масштабування до 200 % без втрати функціональності чи якості;

е) використовуйте шрифт такого дизайну, що легко читається, а саме: без зарубок (приклад шрифту з зарубками це Times New Roman), без тіней, без декоративних елементів, не курсивний, із однаковою товщиною та висотою літер. Приклади шрифтів, які легко читати: Tahoma, Helvetica, Verdana, Arial (окрім Arial Narrow), Ubuntu, Calibri, Gill Sans MT. Для простішого сприйняття принаймні основного тексту слід уникати в ньому декоративних шрифтів і курсивів.

**Начальник відділу
політики безбар'єрності**

Леся ХЕМРАЄВА

СЕД АСКОД Міністерство культури та стратегічних комунікацій України
ДОКУМЕНТ № 877 від 22.10.2025
Сертифікат 6FA97849F1B2570D04000000526E020051440800
Підписувач Бережна Тетяна Василівна
Дата підписання: 22.10.2025
Дійсний з 20.08.2025 11:45:45 по 20.08.2027 11:45:45

Додаток 1
до Методичних рекомендацій
щодо забезпечення населення
доступними культурними
послугами в частині врахування
потреб людей з інвалідністю
(пункт 10 розділу II)

ПЕРЕЛІК

успішних прикладів забезпечення доступності культурних послуг суб'єктів у сфері культури в частині врахування потреб людей з інвалідністю

Наведені приклади звукоописів (аудіоопису), доступних субтитрів та перекладу українською жестовою мовою були зібрані та узагальнені робочою групою під час роботи фокус-груп із залученням цільових аудиторій. Було проведено чотири фокус-групи (2 фокус-групи з людьми з частковою та повною втратою слуху та 2 фокус-групи з людьми з частковою та повною втратою зору) загальною кількістю 4-5 людей кожна. Кожна фокус-група формувалася з дотриманням балансу гендерних та вікових характеристик і місця проживання.

Приклади забезпечення доступності культурних послуг враховують усі побажання цільової аудиторії, а також відображають найбільш доступні з протестованих форматів.

1. Приклади доступних форматів для людей із порушенням зору та слуху:

1) Аудіоопис:

Центр творчості дітей та юнацтва Галичини у Львові

На фото – масштабна будівля з бетонного кольору та прямокутної форми з заокругленими кутами, дещо занедбана та брудна. По центру – троє входних білих дверей, до яких ведуть сходи. Весь другий поверх займають панорамні вікна, а перед ними – суцільний балкон із низькою кованою огорожею. Верхній ярус будинку висотою у два перших поверхи, а його весь фасад займають три величезних вікна з заокругленими кутами. До споруди веде широка вимощена плиткою дорога, обабіч якої ростуть ялинки.

Джерело фото: ГО «Доступне Кіно», відкриті джерела.

Рис. 1.1 Опис архітектурного об'єкту

«Весільна сукня», Ю Фень, Їнь Мейшень (1959). 70 70 x 50 см.

Картина в теплих пастельних тонах, виконана олійними фарбами, полотно вертикальне. На зображенні широко всміхнена молода китаянка, яка стоїть в осяяній сонцем кімнаті. Позаду видно стіну, пофарбовану у світлий колір; на підлозі – коричнево-зелений килим із візерунками.

Дівчина поклала праву руку на лискучий дерев'яний столик. Його шухляди й тонкі ніжки прикрашає вишукане різьблення, а на поверхні стоїть біло-синя ваза з калами й півоніями. Пишний букет із білих та рожевих квітів відкидає тінь на сувій, що висить над столом. На ньому зображена пташка на гілці проти блакитного неба.

Дівчина вбрана в ніжно-рожеву сукню до п'ят. Тканина облягає її стан і м'яко мерехтить, як шовк. На високому комірі з темно-коричневим кантом візерунок зі світло-жовтих квітів. Так само прикрашені манжети довгих рукавів та поділ із розрізом до гомілки. З-під спідниці вигулькує рожева туфелька з відкритим носком. Образ довершує білосніжна гаптована шаль, яка майже сягає підлоги.

Дівчина радісно всміхається, ледь опустивши погляд. На її круглому обличчі сяють карі очі, широкі брови відтіняють фарфорову шкіру. Чоло прикриває коротка кучерява гривка, а чорне волосся зібране у гульку позаду голови. На потилиці – пучок зі шпилькою та кількома рожевими бутонами, такими ж, як у вазі. Зачіска відкриває вуха, у яких висять овальні сережки з чорним каменем посередині. У лівій руці дівчина також тримає рожеву півонію.

Джерело фото: ГО «Доступне Кіно», відкриті джерела.

Рис.1.2 Опис картини

Афіша фестивалю «Дні доступного кіно». Горизонтальний постер нагадує старий аркуш паперу, до якого приклеєні чорно-білі, зелені та помаранчеві вирізки. У лівій частині — колаж із головними героями стрічок «Тіні забутих предків», «Земля», «Гуцулка Ксеня» та «Співає Івано-Франківськтеплокомуненерго». Чорно-білі постаті героїв перемежуються з помаранчевими та зеленими колами й овалами, а також із зображенням соняшників. Нижче виблискує золотий снітч — крилатий м'ячик із фільмів про Гаррі Поттера. У правій частині — дати проведення фестивалю: із двадцять шостого по тридцять жовтня. Під ними логотипи організаторів і партнерів: Доступне кіно, Український культурний фонд, Fight for Right, Прямусмо Разом і прапор Європейського Союзу, Lviv Academy for Human Rights

Джерело фото: відкриті джерела, ГО «Боротьба За Права».

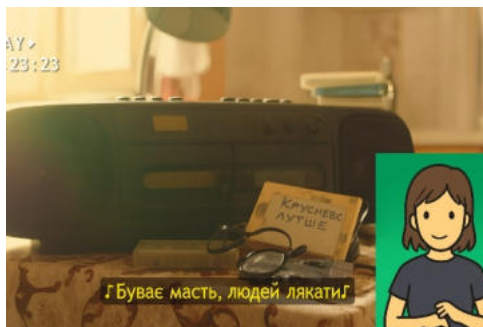
Рис. 1.3 Опис афіші

2) Доступні субтитри та українська жестова мова

Автоматичне відтворення субтитрів доступно на більшості платформ, зокрема Youtube, якщо автором відео налаштована мова відтворення. Станом на грудень 2024 року таке автоматичне відтворення не забезпечує повної доступності субтитрів, адже містить помилки та відтворює не всі звуки.

Водночас це найпростіша та вже наявна на багатьох платформах можливість забезпечення доступу принаймні до інформаційних відео.

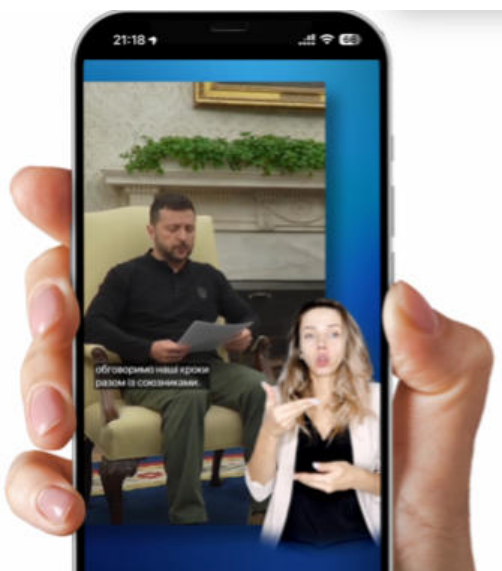

Джерело фото: відкриті джерела, Youtube, генерація ШІ.

Опис зображення: Видозмінений кадр з телесеріалу «Відморожений». Проста світла кімната; крізь зашплені штори з червоним малюнком ллється яскраве сонце. На кадрі великим планом магнітофон, до якого притулена коробочка з безграмотним написом від руки: «Гарик Кречевський. Лутшее». Внизу субтитри: «Буває масть, людей лякати», обабіч тексту позначки-ноти. У нижньому правому куті кадру невеликий екран із короткостриженою жінкою, яка перекладає ці ж самі рядки українською жестовою мовою.

Рис. 1.4 Субтитри та переклад українською жестовою мовою, що враховують звуки, пісні між діалогами

Джерело фото: відкриті джерела, Youtube, ПОГ «Інклюзивно Привітні».

Опис зображення: Рука на білому тлі тримає смартфон, на якому відкрите відео з президентом Зеленським у світлому приміщенні з класичним інтер'єром. Він серйозно сидить у кріслі з високою спинкою та читає з аркуша паперу. Субтитри: «обговоримо наші кроки разом із союзниками». У нижньому куті – окреме зображення жінки в костюмі, яка перекладає ці слова українською жестовою мовою.

Рис. 1.5 Доступне відео у форматі мобільного екрану

Рис. 1.6 Персоналізований переклад українською жестовою мовою для формату дебатів

2. Приклади забезпечення доступу до приміщень та культурних послуг:

1) Бібліотека-філія № 18 Львівської муніципальної бібліотеки (Сенсотека):

Сенсотека забезпечує фізичну доступність людям із порушенням зору та з обмеженою мобільністю:

усі перепади рівнів мають безпечні та зручні пандуси; відсутні пороги, що забезпечує безбар'єрність входу;

тактильна плитка, що дозволяє орієнтуватися на шляху до входу.

У Сенсотеці проводять багато заходів, спрямованих на просування інклюзії та залучення різних цільових аудиторій.

Джерело фото: відкриті джерела, Бібліотека-філія №18.

Опис зображення: Пандус на вході до «Сенсотеки» – класичної будівлі з високими жовтими стінами, колонами та арками.

Рис. 2.1 Безбар'єрний вхід

Джерело фото: відкриті джерела, Бібліотека-філія №18.

Опис зображення зліва: Світле приміщення з великим арковим вікном. Обабіч тягнуться книжкові шафи.

Опис зображення справа: Те саме приміщення з іншого ракурсу. Поміж книжок стоїть білий письмовий стіл. На чорній підлозі – жовта тактильна плитка для орієнтування в просторі.

Рис. 2.2 Львівська муніципальна бібліотека (Сенсотека)

Джерело фото: відкриті джерела.

Опис зображення: На білому столі стоїть плаский білий апарат із великим екраном. На пласкій частині лежить розгорнута книга, освітлена білою лампою під екраном. На самому ж екрані – збільшений жовтий текст книги на чорному тлі.

Рис. 2.3 Засоби читання із збільшенням шрифту

2) Національний історико-культурний заповідник «Чигирин»:

Створено інклюзивне середовище на Замковій горі шляхом облаштування доступності на прилеглій території:

укладено тактильну плитку біля макету фортеці (рис 2.6);

замінено шлагбаум (рис 2.5);

промарковано маршрут фарбою для людей із порушенням зору та ментальними порушеннями (рис. 2.7).

Створено буклет «Чигиринська фортеця» шрифтом Брайля та книгу «Історія на дотик: Чигиринщина. Путівник» в універсальному дизайні з аудіосупроводом.

Встановлено бронзову тактильну модель Чигиринської фортеці 1678 р. розміром 80 см × 140 см, масштаб 1:300 (скульптори – Василь Одрехівський, Мар'ян Король; створено за планом Патріка Гордона), для ознайомлення з контурами замку та фортечних споруд, що розташовувалися на території пам'ятки, на дотик.

Інформаційна табличка макету містить текст-підпис в універсальному дизайні (кирилицею та шрифтом Брайля) та QR-коди з аудіофайлами (з інформацію про історію фортеці). Створено у співпраці з УКФ.

Джерело фото: відкриті джерела, Національний історико-культурний заповідник «Чигирин».

Опис зображення: Асфальтовану дорогу між лісистими схилами перекриває яскраво-червоний шлагбаум із білими смужками. Шлагбаум дає можливість пройти справа пішоходам доріжкою, відміченою жовтими смугами.

Рис. 2.4 Замінено шлагбаум

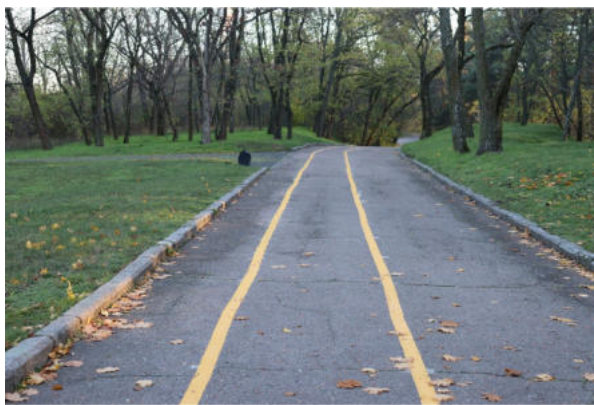

Джерело фото: відкриті джерела, Національний історико-культурний заповідник «Чигирин».

Опис зображення: По вимощеному каменем дворі прокладена тактильна плитка, яка веде до невеличкої платформи з тактильним макетом фортеці. Позаду – сіро-коричнева фортечна стіна з чотирма бійницями.

Рис. 2.5 Укладено тактильну плитку біля макету фортеці

Джерело фото: відкриті джерела, Національний історико-культурний заповідник «Чигирин».

Опис зображення: Асфальтованою дорогою в парку тягнуться дві жовті смужки.

Рис. 2.6 Промарковано маршрут фарбою для людей із порушенням зору та ментальними порушеннями.

3) Національний заповідник «Хортиця»

Із 2021 року територія заповідника облаштовується зручним для загального користування чином, зокрема й з урахуванням потреб людей з інвалідністю. Першим кроком стала реконструкція «Кургану єдності» та «Козацького кола» як об'єктів, доступних для людей на кріслах колісних. Задля забезпечення доступності людям із порушенням зору доріжки облаштовані орієнтаційними підказками. Біля туристичних об'єктів відкрито туалети, доступні для людей з інвалідністю.

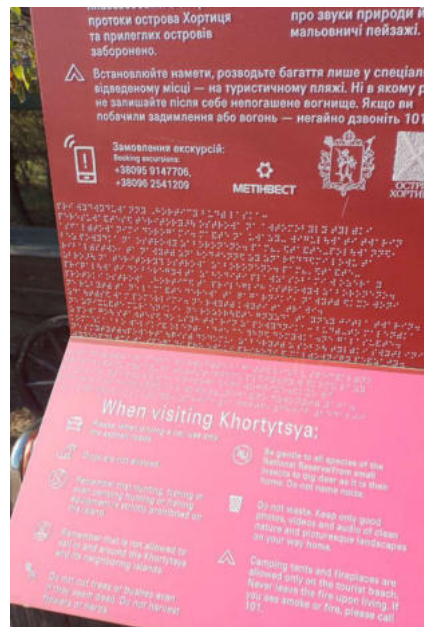

Джерело фото: відкриті джерела, Національний заповідник «Хортиця».

Опис зображення: На першому фото – позовклий схил. Уздовж нього плавним серпантинном спускається охайно викладена плиткою доріжка з поруччям.
На другому фото – двері туалету з позначкою «для чоловіків» і «доступний для людей з інвалідністю». До дверей з порогом веде червоний пандус.

Рис. 2.7 Адаптація перепадів висот

Джерело фото: відкриті джерела, Національний заповідник «Хортиця».

Опис зображення: Червона табличка з правилами відвідування заповіднику. На ній один і той самий текст українською та англійською мовами та шрифтом Брайля.

Рис. 2.8 Описи простору

4) Одеський національний академічний театр опери та балету

Адаптація простору для доступності (рис. 2.10):

центральный вхід до театру обладнаний двома в'їздними пандусами;

три пандуси ведуть до глядацької зали;

у фойє першого поверху розташована вбиральня, доступна для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;

у центральній частині глядацької зали є центральний пандус та відведені місця для людей, що користуються кріслами колісними;

коридори та проходи вільні від фізичних та візуальних бар'єрів і мають ширину, яка дозволяє проходження двох людей на кріслах колісних пліч-о-пліч; використане нековзке покриття;

у театральному музеї передбачені достатні для переміщення на кріслах колісних відстані між експонатами.

Джерело фото: відкриті джерела, Одеський національний академічний театр опери та балету.

Опис зображення: Фотографія входу у глядацьку залу. Встелена червоним ковроліном підлога плавно піднімається до рівня зали.

Рис. 2.9 Адаптація перепаду висот у приміщенні

5) Національний заповідник «Замки Тернопілля».

Збаразький замок:

книга в універсальному дизайні «Замки Тернопілля. Путівник для особливого туриста»;

тактильний макет Збаразького замку (рис. 2.11);

мнемосхеми (5 од.: територія Збаразького замку, 1-го та 2-го поверхів Палацу, двох санвузлів) (рис. 2.12);

тактильні таблички (5 од.);

тактильні накладки на пороги та сходинок;

звукоопис окремих експозицій та експонатів (10 од.);

текстовий формат інформації про окремі експозиції та експонати (10 од.).

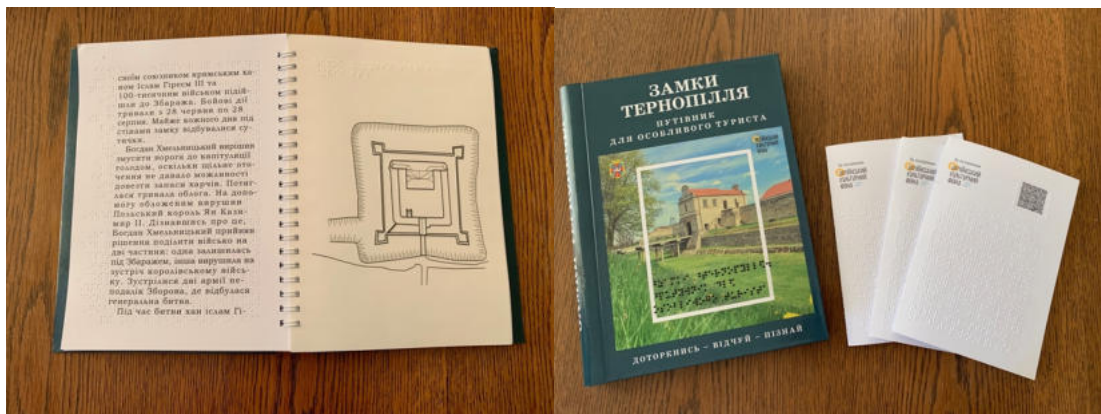

Джерело фото: відкриті джерела, Національний заповідник «Замки Тернопілля».

Опис зображення: На світлій платформі, до якої підводить тактильна плитка, розміщено металевий тактильний макет замку – двоповерхової споруди, оточеної квадратом фортечних стін.

Біля макету – дві таблички: одна кирилицею, інша – шрифтом Брайля.

Рис. 2.10 Тактильний макет Збараського замку

Джерело фото: відкриті джерела, Національний заповідник «Замки Тернопілля».

Опис зображення: На першому фото – розгорнута книга із планом замкового подвір'я, текстом українською мовою та шрифтом Брайля поверх нього.

На другому фото – та сама книга, але загорнута. На обкладинці заголовок українською мовою, зокрема й шрифтом Брайля: «Замки Тернопілля: путівник для особливого туриста». Поряд лежать мнемосхеми з логотипом Українського культурного фонду та qr-кодом.

Рис. 2.11 Книги із шрифтом Брайля та мнемосхеми

6) Одеський національний академічний театр опери та балету.

Усі оперні вистави та концерти програми театру забезпечені титруванням державною мовою. Електронне табло розміщене у глядацькій залі, над сценою, на якому синхронно з репліками виконавців з'являються титри.

На головній сторінці офіційного веб-сайту театру розміщена інформація для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення, які бажають відвідати театр.

За відповідними QR-кодами на інформаційних ресурсах театру доступні переклад українською жестовою мовою.

Оперні вистави, концертні програми та екскурсії відвідують люди з порушенням зору.

У 2021 р. фахівці театру створили відеocyкл перекладів театральних екскурсій українською жестовою мовою.

Забезпечені переклади українською жестовою мовою за відповідними QR-кодами на інформаційних ресурсах театру (перекладачка – А. Синявська). Це допомагає відвідувачам театру з порушеннями слуху ознайомитися з театральними пам'ятками, зокрема з Музеєм театру. Посилання на приклад такої екскурсії:

<https://www.youtube.com/watch?v=XCI5BLshXGA>.

Рис. 2.12 Знімок екрану з перекладу екскурсій українською жестовою мовою на платформі Youtube

7) Національний музей Тараса Шевченка.

Музей використовує систему QR-кодів із текстовими та візуальними матеріалами для відвідувачів із порушеннями слуху, з аудіоматеріалами для

відвідувачів із порушеннями зору (рис. 2.14). А також субтитри у деяких відео у межах постійної експозиції для відвідувачів із порушеннями слуху.

Рис. 2.13 Система QR-кодів із текстовими, візуальними та аудіоматеріалами

8) Національний заповідник «Києво-Печерська лавра»

Віртуалізація та створення цифрового продукту (квест-місії) в закладі культури із застосуванням аудіосупроводу та візуалізації.

3. Інші приклади забезпечення доступності культурних послуг

1) «Доступне мистецтво. Прості кроки до інклюзивності культурного проєкту».

«Доступне мистецтво. Прості кроки до інклюзивності культурного проєкту» – це путівник із короткими рекомендаціями, як зробити мистецьку подію, виставку чи галерею доступною для всіх людей. В основі цього путівника – практичний досвід, здобутий у роботі над доступністю виставки **«Зранку було дуже холодно і світило неймовірно яскраве сонце»**, яку забезпечувало «Доступне кіно» у межах проєкту Fight for Right.

У травні 2023 року у Львівському муніципальному мистецькому центрі відкрилася та тривала півтора місяця інклюзивна експозиція, присвячена історіям порятунку людей із інвалідністю під час повномасштабного вторгнення росії. У серпні 2023 року виставка помандрувала до Відня.

В обох випадках організатори забезпечили доступність виставки для людей із різними видами інвалідності. Але рішення з доступності у Львові та Відні відрізнялися. Особливості простору та розташування робіт внесли свої корективи, які були враховані при роботі над доступністю виставок.

Путівник можна переглянути та завантажити за посиланням:

https://issuu.com/dostupne_kino/docs/broshure_warpath_dostupne_kino2.

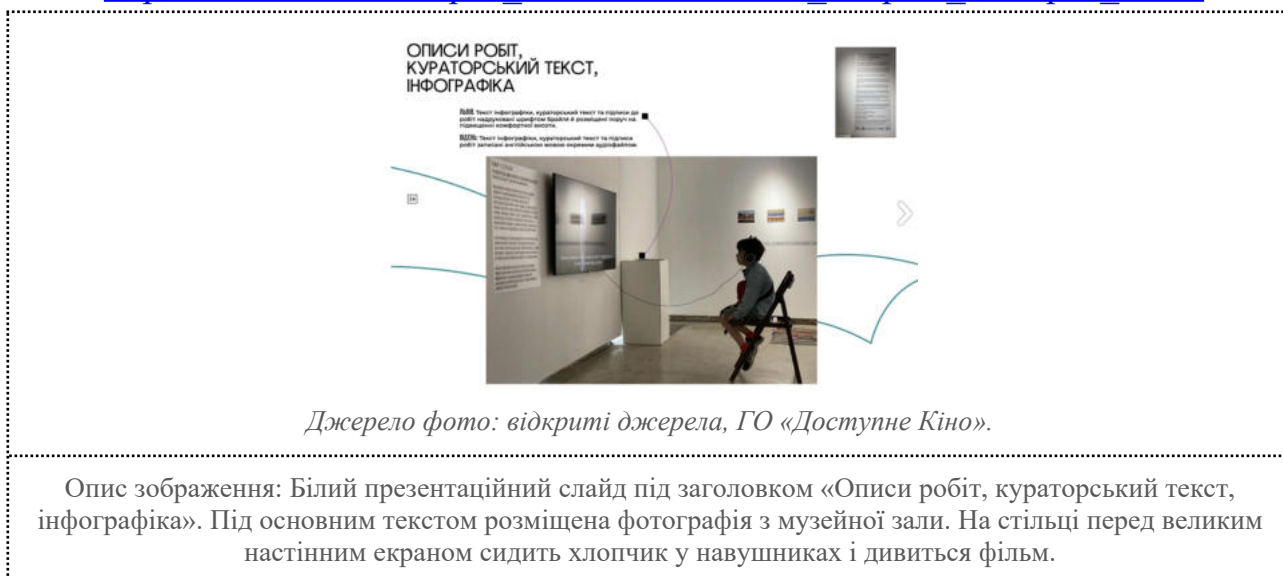

Рис. 3.1 Фрагмент путівника

Рис. 3.2 Опис фотографії шрифтом Брайля на зображенні самої фотографії

2) «Фільма. Фестиваль феміністичного кіно».

Усі фільми фестивалю мають доступні субтитри українською або англійською мовами.

Є фільми зі звукоописом українською мовою. Забезпечений синхронний двосторонній переклад англійською й українською мовами.

Є фільми з перекладом українською жестовою мовою.

Сайт має три версії: стандартну, монохромну і контрастну для людей із порушеннями зору.

Переважна більшість дописів у соцмережах містить альтернативний опис зображень (українською та англійською мовами).

Рис. 3.3 Знімок екрану телефону в мережі Instagram із доступними субтитрами

3) УКРІНФОРМ

Забезпечення субтитрів

Вихід новинного відео на день жестової мови з перекладом українською жестовою мовою:

https://youtu.be/Tjw3cCXEjCI?si=WehECFN_i1SR74rP.

4) ГО «Центр культурних ініціатив «Фортеця Унг»

У межах культурно-мистецького проєкту «Інклюзивне літературно-художнє видання «Казки Закарпаття. Легка мова» видано друком серія з п'яти книжок: «Дощ, Мороз і Вітер», «Мудра дівчина», «Чарівна торбинка», «Три наречені», «Як Бог роки роздавав». Усі 5 книжок у форматі PDF розміщено на платформі ISSUU у вільному доступі:

<https://issuu.com/ungvaresca>.

Адвокаційний проєкт «Формат легкого читання. Долаємо інформаційні бар'єри!» був націлений на покращення інформаційної доступності в громадах міста Ужгорода.

У межах проєкту підготовлена інформаційна брошура «Легко читати. Легко розуміти».

Брошура містить інформацію про те, що таке формат легкого читання, для кого він може бути корисний, як створювати доступні та зрозумілі для всіх тексти, а також список міжнародних, українських нормативних актів та додаткових матеріалів, які допоможуть глибше зануритися у тему інформаційної доступності та формату легкого читання зокрема.

Брошура доступна у форматі PDF для вільного користування на платформі [issuu.com](https://issuu.com/fortetsya_ung/docs/_._?cta=post-publish-view-live) за посиланням:

https://issuu.com/fortetsya_ung/docs/_._?cta=post-publish-view-live.

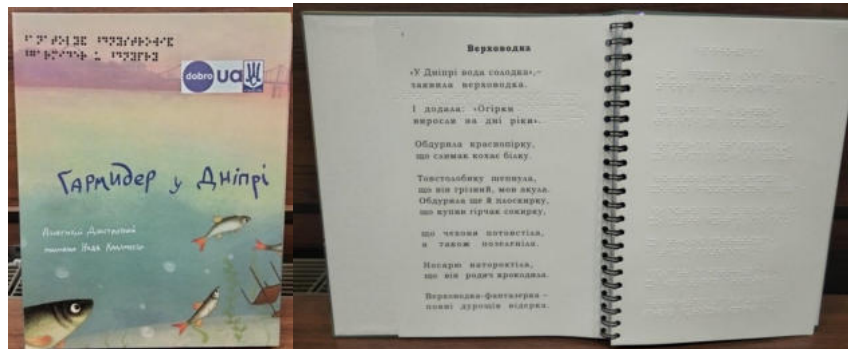
5) Ресурсний центр освітніх інформаційних технологій Національного університету «Львівська політехніка» та ВГО «Українська спілка людей з інвалідністю – УСІ»

Книжки для незрячих можна друкувати шрифтом Брайля, або в універсальному дизайні (шрифт Брайля і звичайний шрифт водночас). Якщо це книжка для дітей молодшого шкільного віку і вона не займає великий об'єм (увесь текст шрифтом Брайля влізає в один том), тоді таку книжку варто друкувати в універсальному дизайні: відтак її зможе читати незряча дитина разом зі зрячою мамою або своїм зрячим товаришем (Рис. 2.20).

Якщо ж це книжка для дорослих або навіть для дітей, але вона велика за обсягом і в Брайлі займає понад один том, тоді таку книжку варто друкувати лише шрифтом Брайля з огляду на дорожнечу і непотрібність універсального дизайну як такого. Приміром, «Гобіт» Джона Толкіна – це 5-ти томне видання шрифтом Брайля, і робити цю книжку в універсальному дизайні сенсу немає жодного (вона тоді стає автоматично 10-ти томною).

Щодо подання універсального дизайну. Цей дизайн передбачає, що книжку можуть одночасно читати зрячі та незрячі. Тому текст повинен подаватися паралельно, буква в букву і рядок в рядок: ліворуч – зрячий текст, праворуч – текст шрифтом Брайля. Кожна сторінка співпадає по рядках і літерах. Це оптимальний універсальний дизайн.

Джерело фото: відкриті джерела, ВГО «Українська спілка людей з інвалідністю – УСІ».

Опис зображення: На першому фото – передня ілюстрована обкладинка книги «Гармидер у Дніпрі» із шрифтом Брайля та текстом українською мовою. На другому фото – та сама книга, але розгорнута із віршем «Верховодна», де на сторінці зліва вірш, продубльований на сторінці справа шрифтом Брайля рядок в рядок.

Рис. 3.6 Фото універсального друку книги «Гармидер у Дніпрі» для дітей зрячих та незрячих дітей

Додаток 2
до Методичних рекомендацій
щодо забезпечення населення
доступними культурними
послугами в частині врахування
потреб людей з інвалідністю
(пункт 10 розділу II)

ОГЛЯД

стану забезпечення безбар'єрності деяких культурних послуг

1. Книги

У проєкті мінімальних стандартів забезпечення громадян культурними послугами щодо доступу до друкованих творів зазначено, що в населених пунктах із чисельністю жителів менш ніж 1 тис. людей мінімальний показник розміру книжкового фонду повинен становити 3000 книжок із щорічним оновленням на мінімум 5 %. Цей показник також стосується людей із порушенням зору, яких в Україні налічується понад 30 000.

Під час консультацій із Українським товариством сліпих (УТОС) з'ясувалося, що в Україні станом на листопад 2024 р. не існує централізованого ресурсу для друку книг за запитом у форматах, доступних для людей із порушеннями зору, зокрема великим шрифтом та шрифтом Брайля. Самостійна адаптація та друк шрифтом Брайля вимагає від користувачів культурних продуктів додаткових фінансових витрат, а інфраструктура для друку доступна не на всій території країни.

Відзначено, що подальший розвиток та поширення аудіокниг допоможе збільшити кількість доступних для людей із порушенням зору культурних продуктів. Водночас аудіокниги не здатні замінити навчальні матеріали, зокрема у сфері мистецької та культурної освіти.

Створення централізованого ресурсного центру для друку та розповсюдження книг і навчальних матеріалів у форматах, доступних для людей із порушеннями зору, дозволить розширити доступ до книг та інших культурних продуктів. Подібні моделі успішно функціонують у країнах Балтії, Польщі та Болгарії, де ресурсні центри забезпечують безперешкодний доступ до літератури для людей із порушенням зору на території всієї держави.

2. Українські кінофільми.

У проєкті мінімальних стандартів забезпечення громадян культурними послугами вказано, що в населених пунктах доступ до кінофільмів має забезпечуватися принаймні одним кінопоказом на тиждень, а залученість населення до перегляду фільмів має становити щонайменше 30 % від загальної кількості мешканців зони обслуговування. Ці показники також стосуються людей із порушенням зору та слуху, яких в Україні налічується понад 200 000.

Консультації з Державним агентством України з питань кіно (Держкіно) показали, що на сьогодні спеціальні вимоги до доступності фільмів, які фінансуються державним бюджетом, відсутні. За нормативної підтримки кіновиробники зможуть закладати в бюджет фільму витрати на субтитри, аудіоопис та українську жестову мову ще на етапі створення замість адаптації вже готових продуктів.

3. Результати оцінювання інклюзивної готовності персоналу закладів культури.

На основі оцінювання, проведеного ГО «Соціальні ініціативи» у 2022-2023 роках у партнерстві з низкою культурних закладів у різних регіонах України, встановлено, що більшість працівників мають загальне уявлення про поняття інклюзії, але не володіють практичними навичками взаємодії з людьми з різними типами порушень.

Було виявлено, що:

- 1) лише 28% персоналу проходили хоча б одне навчання з інклюзивної взаємодії;
- 2) 17% знають, як правильно комунікувати з людьми з порушенням слуху;
- 3) менше ніж 10% можуть надати супровід або допомогу людині з порушенням зору;
- 4) практично відсутня обізнаність про комунікацію з людьми з ментальними порушеннями.

Це свідчить про потребу системного підходу до навчання та формування культури інклюзивного сервісу в закладах культури.

4. Стан впровадження безбар'єрних рішень у закладах культури.

За результатами аналізу, проведеного у межах дослідження «Оцінювання доступності культурних послуг для людей з інвалідністю» (2022), встановлено, що:

- 1) лише 15% обстежених закладів мають безперешкодний фізичний доступ (пандуси, кнопки виклику, ліфти);
- 2) 12% забезпечують супровід українською жестовою мовою або субтитрами для окремих подій;
- 3) не більше ніж 5% мають адаптований сайт або доступну онлайн-інформацію;
- 4) в жодному з опитаних закладів не було запроваджено внутрішній план підвищення доступності;
- 5) лише 8% збирали зворотній зв'язок від людей з інвалідністю щодо потреб і якості надання культурних послуг.

Ці дані дозволяють зрозуміти реальний стан доступності та стануть основою для розробки політик і змін на національному та місцевому рівнях.

